

“ПРЕПОДОБНИЙ НЕСТОР ПЕЧЕРСЬКИЙ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЛІТОПИСАННЯ Й АГІОГРАФІЇ”

15–16 листопада 2013 р. у Свято-Дмитрівському катехитично-пастирському центрі м. Харкова відбулася міжнародна наукова конференція “Преподобний Нестор Печерський в історії українського літописання й агіографії (до 900-ліття “Повісті временних літ”)”. Організували її Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (Київ), Колегія Патріарха Мстислава (Харків) і Харківський літературний музей. Це вже друга конференція, у центрі уваги якої – історія творення середньовічної та ранньомодерної літератури на українських теренах: торік науковців об'єднала постать відомого полеміста й агіографа о. Петра Скарги. Не випадково наукові заходи такого спрямування проводяться в Харкові, адже тут склалося досить потужне середовище дослідників, які представляють наукові школи проф. Л. Ушкалова та архієп. Ігоря (Ісиченка).

Окрім харків'ян, серед учасників конференції були представники Києва, Львова, Одеси, Донецька, Бердянська, Кракова, Москви – літературознавці, музикознавці та філософи. Тематика доповідей зачіпала широкий спектр проблем, пов'язаних із літературною спадщиною прп. Нестора як літописця й агіографа, суспільно-культурним контекстом його творчості та впливом на українську і східноєвропейську культуру. Працювали секції “Поетика “Повісті временних літ”, “Історіософія “Повісті временних літ”, “Агіографічна творчість прп. Нестора Літописця”, “Культурний контекст “Повісті временних літ”, “Рецепція “Повісті временних літ” культурою Східної Європи” та “Агіографічні традиції Нестора Літописця”.

Представники кафедри українознавства факультету міжнародних і політичних студій Ягеллонського університету (Краків, Польща) поділилися своїми дослідженнями в галузі історіографії “Повісті временних літ”. Зокрема, магістрант *Б. Степлін* на основі нових досліджень з'ясував значення та обсяг поняття “Русь” у прп. Нестора, а студентка *К. Гах* висвітлила історію реценції “Повісті...” в Польщі. Науковий керівник молодих доповідачів проф. *В. Мокрий* спровокував дискусію своєю доповіддю “Семантична неточність Несторових слів “словінський – руський”: претекст до експропріації російськими ідеологами всього, що русько-українське і білоруське”, яка мала вихід у політичну площину.

Частина виступів була присвячена текстуальним особливостям творів прп. Нестора – літопису та житій. Зокрема, *Н. Левченко* (ХНГУ імені Г. С. Сковороди) за об'єкт дослідження обрала мистецтво тлумачення Біблії у творчості прп. Нестора Печерського. *Н. Федорак* (Львівський національний університет імені Івана Франка) поділився своїми міркуваннями щодо концепції часу “Повісті временних літ” та її зв'язків із метафізичними параметрами українського середньовічного літописання, а *М. Сулима* (Інститут літератури ім.Т. Г. Шевченка) розповів про один письменницький прийом Нестора Літописця.

Специфіка житійних творів розглядалася в низці доповідей різного спрямування. Дослідниця з Донецького національного університету *Т. Целік* проаналізувала агіографічні образи прп. Нестора як відбиток киево-руської християнської антропології, а *Г. Павленко* (Національний університет “Києво-Могилянська академія”) подала агіологічну інтерпретацію “Читання про Бориса і Гліба”. Дотичними до попередніх були доповіді *Д. Сиротід* (ЛНУ імені Івана Франка) “Житіє прп. Феодосія Печерського прп. Нестора у контексті Успенського збірника”, *О. Ужанкова* (Літературний інститут імені О. М. Горького, Москва) “Генега житійного канону в агіографічних творах прп. Нестора” та *Є. Джиджори* (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова) “Формування культу Бориса і Гліба у старокіївських агіографічних та гімнографічних пам'ятках”. Загалом доповідачам вдалося ґрунтовно розкрити специфіку агіографічної творчості прп. Нестора та її вплив на вітчизняну житійну традицію.

Багато уваги відвели дослідники впливові творчості прп. Нестора та художньо-естетичної системи середньовіччя на українську літературу подальших періодів. Безперечно, найближче пов'язаною з киево-руською була література українського бароко. На її середньовічних витках наголошували у своїх доповідях *Ю. Пелешенко* (Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ), який розглянув феномен святості у “Житті Михайла Чернігівського” (агіографічний твір XVI ст.) та архієп. *Ігор (Ісиченко)* (ХНУ імені В. Н. Каразіна). На думку владки Ігоря, культ прп. Нестора Літописця став чинником самоусвідомлення ранньомодерного письменника у вітчизняному літературному процесі. *К. Борисенко* (Київський університет імені Бориса Грінченка) ґрунтовно проаналізувала рецепцію “Повісті временних літ” в українських богословсько-полемічних трактатах барокової доби, а *О. Матушек* (ХНУ імені В. Н. Каразіна) зосередилася на образі святого Володимира в українській бароковій проповіді. Цікавим та значущим відкриттям для всіх учасників конференції стала доповідь *І. Лосієвського* (Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка), який розповів про маловідомий текст із фондів бібліотеки – історичний збірник 1620-х рр., проілюструвавши його зв'язки з “Повістю временних літ”.

До текстів пізнього бароко звернулася у своїй доповіді “Часопросторовий вимір агіографічної поезії свт. Іоана Максимовича” *С. Журавльова* (Бердянський державний педагогічний університет), а її колега *О. Новик* дослідила літописні сюжети у творчості Івана Леванди – мало знаного сьгодні проповідника к. XVIII ст. Вихід на літературу пізньої доби мали ще два виступи: як завжди, ґрунтовна та позначена творчим підходом доповідь *Л. Ушкалова* (ХНПУ імені Г. С. Сковороди) “Мотиви “Повісті минулих літ” у творчості Тараса Шевченка” та *Н. Пелешенко* (Києво-Могилянська академія), котра привернула увагу присутніх до контроверсійного способу відображення агіографічного дискурсу у творчості Вал. Шевчука. На перетині з музичною культурою було побудовано виступи музикознавців *Л. Терещенко-Кайдан* (Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київ) “Ірмолій” Гавриїла Головні – взірць особливостей слов'янських вимов” та *Н. Сиротинської* (Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка) “Гімнографічні паралелі у творах прп. Нестора Печерського”.

Назгал конференція “Преподобний Нестор Печерський в історії українського літописання й агіографії” засвідчила значний інтерес до спадщини середньовіччя та бароко серед літературознавців із різних наукових осередків. Запропоновані програмою теми були всебічно розглянуті й обговорені. Окрім засідань, учасники конференції взяли участь у заупокійній Святій Літургії, де поминали спільних учителів та наставників – світлої пам'яті Олексу Васильовича Мишанича, Володимира Івановича Крекотня та Людмилу Олександрівну Софрону, а також відвідали Харківський літературний музей, де 15 листопада відбувся творчий вечір Н. Федорака “Скляний очерет”.

Тетяна Трофименко
м. Харків

Отримано 26 листопада 2013 р.